

GÜNEY AFRİKA ÜLKE RAPORU

Hande KOÇ

2015 Yaz Dönemi

Stajer

I. GÜNEY AFRİKA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A. COĞRAFİ-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER VE YÖNETİM YAPISI

Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika Kıtasının güney uç bölgesinde yer almakta ve okyanuslara olan kıyıları sebebiyle bir yarımada özelliği göstermektedir. Ülke iklim bakımından bölgesel farklılıklar göstermektedir. Batıda Akdeniz iklimi özellikleri hakimken iç kesimlerde yarı-çöl iklimi ve kurak-soğuk kış ve yağmurlu yaz mevsimleri yaşanmakta, doğuda ise yüksek nem oranlarının görüldüğü yarı-tropik bir iklim yaşanmaktadır. Nadir de olsa yüksek bölgelerde kar yağışı görülmektedir.¹

Bölgenin iklim bakımından çeşitliliğe sahip olması, özellikle yaban hayvanı ve bitki örtüsü zenginliği ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte altın, platinyum, taş kömürü, petrol yağları, elmas ve demir cevherleri ülke ve bölge ekonomisi için oldukça önemli yeraltı zenginlikleridir. Bölge için en büyük sorun, su kaynaklarının yetersiz oluşudur. Bunun sebebi suyun yeryüzüne eşit olarak dağılmış bir kaynak olmamasıdır. Bir diğer sebebi ise, özellikle sahra-altı bölgesinde, ekonomik yetersizlikler sebebiyle yenilenebilir su kaynaklarının kullanımının oldukça kısıtlı olmasıdır.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin okyanuslarla komşuluğu sebebiyle limanları ve liman şehirleri de çok önemlidir. En önemli limanları: Durban, Richards Bay, East London, Port Elizabeth, Mossel Bay, Cape Town, Saldanha ve Ngqura'dır.²

Yönetim yapısına bakacak olursak, Güney Afrika Cumhuriyeti dokuz eyaletten oluşmaktadır; yasama, yürütme, yargı fonksiyonları için üç ayrı başkent kullanılmaktadır. Yasama başkenti Cape Town, Yürütme başkenti Pretoria, yargı başkenti Bloemfontein'dir.³ Bunun yanında çift meclisli parlamento sistemi kullanılmaktadır. Ulusal devlete ait meclis ve eyaletler tarafından oluşturulan meclis birlikte devlet başkanını seçmektedir.

Ülkenin demografik yapısı ise bölgenin tarihiyle alakalı olarak yakın zamana kadar keskin çizgilere sahip bir yapı göstermekteyken, günümüzde ise bu yapının kırıldığı görülmektedir. Nüfus temel olarak Siyahlar, Beyazlar ve Asyalılar olarak etnik gruplara ayrılmaktadır. Bununla birlikte 11 farklı dil ve çeşitli dinlerin olması da toplumun yapısıyla ilgili önemli parametreleri oluşturmaktadır. Son ölçümlere göre nüfusun yaklaşık %51'inin kadın %49'u

¹ T.C. Ekonomi Bakanlığı Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Bilgiler, Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/> (ET: 24/06/2015)

² T.C. Ekonomi Bakanlığı Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Bilgiler, Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/> (ET: 24/06/2015)

³ South African Government, <http://www.gov.za/> (ET: 24/06/2015)

da erkektir. Nüfusun yaşa göre dağılımı için yapılan araştırma ile %30'unun 15 yaş altı; %8'inin de 60 yaş üstü olduğu gözlemlenmiştir.⁴ Göç, doğum oranı ve ölüm oranı demografik yapıyı temel olarak etkileyen bileşenlerdir. Doğum oranı %22,4'e kadar gerilemiştir. Kaynaklarına göre nüfusu fazla olan bir ülke için nüfus artış hızının düşmesi olumlu bir gelişmedir. Ölüm oranı 2000'li yılların başında %57 olarak ölçülmüştür; ancak 2014 ölçümü itibari ile bu oran %34'e kadar inmiştir. Çocuk ölümleri de %85'ten %44'e düşmüştür.⁵ Bu oranların düşüşü yaşam kalitesinin arttığını ve ortalama yaşam süresinin uzadığını göstermektedir. Özellikle AIDS konusunda tehdit altındayken çocuk ölümleri oranlarında yaşanan bu azalma önemli bir gelişmedir.

Göç ise nüfus yapısı ve dağılımını etkilemesi açısından önemli bir faktördür. İstatistiki verilere baktığımız zaman Güney Afrika Cumhuriyeti'nin daha çok Afrika Kıtası ve Asya'dan göç aldığını görmekteyiz. Benzer şekilde Güney Afrika Cumhuriyeti'nden gelişmiş ülkelere daha eğitilmiş kesim tarafından göçler yapıldığı da görülmektedir. Ülke dışına yapılan bu göçler sebebiyle iş alanında nitelikli eleman ve yönetici konusunda açık yaşanmış, kişiler bu alanlara yönelmeye başlamışlardır. Ülkeden çıkışla birlikte yaşanan göçler kadar ülke içinde yapılan göçlerin de yapıyı etkilediği görülmektedir. Bu göçlere bakacak olursak şehirleşme oranı 2000'li yılların başında %52 olarak ölçülmüştür; ancak bu oran artmış ve son olarak 2011'de elde edilen verilere göre %62'ye kadar çıkmıştır. Aynı ölçümlerde tarımsal alanlarda yaşayan nüfusun da %48'de %38'e kadar düştüğü gözlemlenmiştir.⁶

Özellikle işgücü olarak baktığımızda siyahların ekonomide pasif kalmalarını ve ücretsiz emek arzı olarak görülmelerini önlemek amacıyla 2003 yılında **Black Economic Empowerment** programı başlatılmış ve olumlu sonuçlar vermiştir.(*Tablo:1*)

(1000)	2014	2015	(2015-14)	%(2015-14)
Toplam İşgücü	23.212	24.195	983	4,2
Siyahlar	18.215	19.093	878	4,8
Melezler	2.240	2.289	49	2,2
Asyalılar	599	633	34	5,7
Beyazlar	2.158	2.180	22	1,0

(*Tablo:1*) Kaynak: beta2.statssa.gov.za

⁴ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

⁵ Gender statistics in South Africa, 2011, <http://www.statssa.gov.za/>, (ET: 24/06/2015)

⁶ South Africa 'Two-Thirds Urbanised'(2013), <http://www.southafrica.info/>, (ET:24/06/2015)

Benzer şekilde süreç içerisinde kadınların da işgücüne katılım oranı arttığı görülmektedir. (Tablo 2)

(1000)	2014	2015	(2015-14)	%(2015-14)
Toplam İşgücü	23.212	24.195	983	4,2
Kadın	10.793	11.332	538	5,0
Erkek	12.419	12.419	445	3,6

(Tablo:2) Kaynak: beta2.statssa.gov.za

B. TEMEL MAKROEKONOMİK GÖSTERGELER VE GENEL EKONOMİ

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GSYH (Milyar USD)	295.94	375.35	416.59	397.391	366.06	351,03
Reel Büyüme	-1.5	3.1	3.5	2.5	2.8	3.8
Kişi Başına GSYH (USD)	5.544	5.732	7.244	7.971	7.525	12.566
Gayri Safi Sabit Sermaye Stoku(%)	-4.3	-2.0	4.5	6.5	4.5	6.6
İşsizlik(%)	23.9	24.9	24.9	25.1	24.3	23.8
GSYH Deflatörü	8.3	7.2	6.0	5.5	5.0	4.8
Tüfe	7.1	4.3	5.0	5.6	5.3	4.9
İhracat	53.9	71.5	92.9	86.7	96.5	90.6
İthalat	63.8	80.1	99.7	101.6	103.5	99.9
Net İhracat	-9.9	-8.6	-6.8	-14.9	-7	-9.3
Cari İşlemler Dengesi(%)	-4.0	-2.8	-3.4	-6.0	-6.1	-6.2
Dış Borç(USD)	82,893	111,256	118,180	141,791	136,516	145,082
Gini Katsayısı	-	-	0.65			

(Tablo:3) Kaynak: <http://www.oecd.org>, [Trademap,http://data.worldbank.org/](http://data.worldbank.org/)

Ülke, bulunduğu bölge ve kıtada ekonomik açıdan lider ülke konumunda bulunmaktadır. Zengin yeraltı kaynakları ve tarım ürünleri üretimine, sanayi geliştirme politikası eklenmesi sonucu sanayinin desteklenmesi ile dış ticarete etkisini daha da arttırmıştır. İhracat konusunda olduğu kadar iç talebi karşılamak sebebiyle ithalat konusunda da aktif bir ülkedir.

Yapısal değişim çalışmaları ile sebebiyle yatırım ve ihracat artışının etkisi ile Güney Afrika Cumhuriyeti reel büyüme yönünde ivme kazanmış ve 2011 yılında %3.5 büyümüştür. İhracatın azalması ile birlikte reel büyüme azalsa da 2014'te tekrar %3,8'e yükselmiştir. Kişi başına GSYH'de izlenen yıllarda artış göstermiş ve reel büyümeyi pozitif yönde etkilemiştir.

GSYH deflatörü ve TÜFE ile birlikte enflasyon düşüşü gözlemlenmektedir. Enflasyon düşüşü ile aşırı hızlı büyüme engellenirken, tüketimde artış sağlanması planlanmıştır. Bu şekilde yapısal bozulma olmadan ekonomik büyüme sağlanmış olur.

Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerle özellikle emtia fiyatlarının düşmesi ile ülkenin dış borcu sürekli bir artış göstermiş ve temel olarak ithalat ihracat farkı sebebiyle cari işlemler dengesi sürekli açık vermiştir. Bu durum gelişmekte olan ülkeler (G20) için en sık karşılaşılan ekonomik sorunlardan biridir. Ekonomide katma değeri yüksek olan ürünlerin ithalatı ve hammadde ihracatı yaşanması ile cari açık belirginleşir; hammadde ihracatının da azalması, daha kötü bir tabloya gidişi kaçınılmaz kılmaktadır.

İşsizlik sürekli yüksek seyretmiş ve 2012'den sonra düşmeye başlamıştır. Verilere göre işsizlik ülkede yapısal bir sorundur. İşsizlik yüksek olsa da kalifiye işgücü açısından ülke halen açık vermektedir. Güney Afrika, gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülkelerden biridir. Yüksek işsizlik oranı bu uçurumu daha da genişletmektedir. BM verileri temel alınırsa ülkedeki toplam gelirin üçte ikisi, toplumun en zengin %20'si arasından paylaşılmaktadır. Önceki yıllarda gelir adaletsizliği daha fazlayken uygulanan politikalarla azalması sağlanmıştır.

Gini katsayısının 0.65 olması, gelir dağılımdaki adaletsizliği dolayısıyla tüketici eğilimlerindeki farklılığı açıklamaktadır.⁷ Gelir çok zengin ve çok fakir oluşturacak şekilde dağıtılarak bu anlamda iki kutuplu bir toplum oluşmuşken, son dönemlerde bu yapı törpülenmiştir; ancak kıtada hala yüksek gelirli ve beyaz olan, lüks tüketim malları talep eden bir kitlenin varlığı söz konusudur.

Kredi derecelendirme kuruluşları S&P ve Fitch tarafından da ülkeye “durağan-yatırım yapılabilir” olarak derecelendirilmiştir. 2013 yılından önce kredi notu daha yüksek olan ülkede yaşanan toplumsal olaylar, büyümede yavaşlama ve kaynak yetersizliklerinin krize dönüşmesi sebebiyle kredi notu düşürülmüş ve Moody's tarafından negatif olarak derecelendirilmiştir. Bu durum da portföy yatırımlarının doğrudan yatırımların üzerinde seyretmesine sebep olmuştur.(Tablo:4)

	31 Aralık 2012	31 Aralık 2013	31 Mart 2014	30 Haziran 2014
Doğrudan Yatırımlar	1.390	1.596	1.661	1.719
Portfolio Yatırımları	1.729	2.089	2.162	2.322
Diğer	415	502	537	538
Toplam	3.534	4.187	4.360	4.579
Rand/Dolar Paritesi	8.5	10.5	10.6	10.6

(Tablo:4) Kaynak: UNCTAD World Investment Report 2014

Dünyada gelir dağılımının en adaletsiz olduğu ülkelerden birisi olan Güney Afrika'da, toplam iş gücünün hemen hemen üçte ikisi aylık 250 ABD Dolarının altında gelire sahiptir. Ülkede görülen çok yüksek işsizlik oranı, söz konusu gelir dağılımı adaletsizliğini daha da tetiklemektedir. BM verilerine göre, ülkedeki toplam gelirin üçte ikisini en zengin % 20'lik kesim elde etmektedir. Vasıflı ve yüksek vasıflı iş gücüne sahip olan zengin beyaz kesim, büyük çoğunlukla ülkenin ekonomik açıdan en gelişmiş eyaletleri olan Gauteng ve Western Cape eyaletlerinde yoğunlaşmaktadır.⁸ Ülkenin en kritik sorunlarından birisi de vasıfsız işgücünün fazla olması, buna karşın yüksek vasıflı işgücü temininde sıkıntı yaşanmasıdır.

Son yıllarda ülkede izlenen siyahları ekonomik açıdan güçlendirme politikaları, devletin sağladığı sosyal yardımlar ve siyahlara daha iyi iş olanakları sunulmaya başlanması ile birlikte gelir dağılımındaki adaletsizliğin azalmaya başladığı görülmektedir.

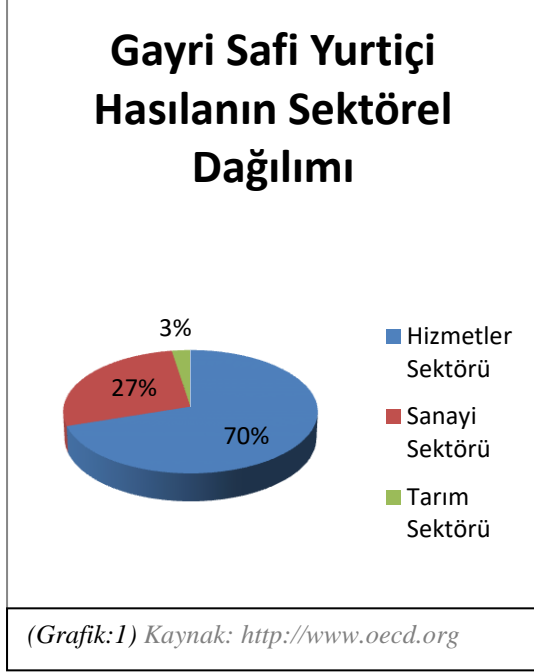
“Yapılan araştırmalara göre, yılda 153.601 Rand ve üzeri geliri olan yüksek gelirli siyah hane halklarının sayısı, 1998-2004 yılları arasında % 368 oranında artarken, söz konusu artış beyazlar

⁷ GINI index (World Bank estimate), <http://data.worldbank.org/>, (ET: 25/06/2015)

⁸ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

arasında % 16 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem zarfında, yıllık 9.600 Rand ve altında geliri olan düşük gelirli siyah hane halklarının oranı % 51'den %35'e gerilemiştir. 1998 yılında, tüm hane halklarının % 43'ü düşük gelir kategorisinde iken, 2004 yılında bu oran %30'lara gerilemiştir.”⁹

C.SEKTÖRLER

Ana sektörler bazında gayri safi yurtiçi hasılanın %70 hizmetler, %27 sanayi ve %3 tarım olarak paylaşıldığı görülmektedir. (Grafik:1) Bu sonuçlar ile zengin maden kaynakları ve tarıma elverişli topraklarıyla, geleneksel olarak madencilik ve tarım sektörünün hakim olduğu Güney Afrika ekonomisinin önemli bir değişime uğradığı ve üçüncül sektörlerin ekonomide daha ağırlıklı olmaya başladığı görülmektedir.

2012 yılında Ulusal Planlama Konseyi tarafından hazırlanan “Ulusal Kalkınma Planı” ile ekonomide yapısal değişim hedeflenmiş, sürdürülebilir bir büyüme amaçlanmış ve ekonomik büyümenin toplumun tüm kesimlerine eşit olarak dağıtılması ile sanayi yatırımlarının artırılması amaçlanmıştır. Bu hedef ve amaçlar doğrultusunda geliştirilmesi

hedeflenen sektörler arasında kuyumculuk, oto yedek parça, makine, kimyasallar, tekstil ve hazır giyim, dayanıklı tüketim malları, orman ürünleri ve kağıt sektörleri bulunmakta; bunun yanı sıra madencilik ve metal sektöründe katma değer artırılarak daha yüksek katma değer taşıyan üretime yönelim hedeflenmektedir.¹⁰

1. Tarım-Hayvancılık¹¹

Güney Afrika tarım sektörü temel alındığında ihracatçı ülke konumundadır; ancak iklim özellikleri sebebiyle ürün rekoltesi sürekli bir değişim içindedir. Ülke topraklarının %12'si tarıma elverişlidir. Güney Afrika topraklarının % 83'ü tarım ve ormancılık, % 10'u doğal park ve % 7'si yerleşim, sanayi ve yol için kullanılmaktadır.

Ekonomide yaşanan reform ile tarımın payı ülke ekonomisi içinde oldukça azalmıştır. Ülke ekonomisi içerisinde diğer sektörlerle tarım sektöründen kaynak aktarımı yaşanmış ve yarattığı istihdam da azalmıştır; ancak ihracat içinde tarım kendine %8 civarlarında yer bulmaktadır.

En çok ihraç edilen tarım ürünleri; turunçgiller, şeker, üzüm, mısır, meyve suyu, elma, armut, şeftali ve kayısıdır; bununla birlikte et, avokado, ananas, yer fıstığı, kuruyemiş ve süt

⁹ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

¹⁰ T.C. Ekonomi Bakanlığı Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Ekonomik Görünü, Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/>, (ET: 24/06/2015)

¹¹ T.C. Ekonomi Bakanlığı Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Sektörel Bilgiler, Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr/> (ET: 24/06/2015)

ürünleri de ihraç edilen ürünlerdir. Tarım ürünlerindeki en önemli ithal kalemler ise buğday, pirinç ve bitkisel yağlardır. İç talepte ise ana tüketim maddesi mısırdır. Avrupa, mantar hastalığı sebebiyle Güney Afrika ile yaptığı narenciye ithalatını azaltmıştır; ancak ülke Türkiye ile beraber en önemli narenciye ithalatçısı konumundadır. Bağcılık ve şarap üretimi de ülke milli gelirine yılda yaklaşık 25 milyar dolar katkı yapmaktadır.(Tablo:5)

Yıl	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Şarap ihracatı (milyon litre)	312,5	411,7	395,6	374,6	357,5	417,2	525,6
İhracat/Üretim (%)	42,8	53,9	49,1	48,5	43,2	47,9	57,4

(Tablo:5) Kaynak: SA Wine Information and Statistics-Sawis

2013 yılında şarap ihracatı toplam üretimin %60'ına yaklaşmıştır. Türkiye'de uygulanan yüksek gümrük vergileri sebebiyle bu alanda iki ülke arasında ihracat oldukça sınırlı kalmaktadır. Güney Afrika makamları ile tercihli ticaret anlaşması görüşmelerinin başlaması durumunda karşı tarafın taviz talep edeceği ürünlerin başında gelmektedir.

Hayvancılık, ülke ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır ve ülke topraklarının %65'inde hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Kırmızı et talebinin %15'ini karşılayamayan ülke bu kısmı diğer Afrika ülkelerinden ithal etmektedir. Bunun yanında önemli bir tiftik, yün ve ham deri ihracatçısıdır.

Kümes hayvancılığı sektörde önemli bir konuma sahip olup 2010 yılında 969 milyon birim olarak ölçülmüştür. Dünyadaki devekuşu ürünlerinin ise %70 üreticisi yine Güney Afrika'dır.

2. İmalat Sanayi¹²

Ülke, ABD ve Japonya'ya olan ambargoları kaldırması ve korumacı dış ticareti bırakmasının ardından giderek liberalleşmiş; ancak sanayi sektörü geri planda kaldığı için bazı sektör gruplarında daralma yaşanmıştır. Ülkenin imalat sanayinde öne çıkan sektörler arasında otomotivle birlikte tarım işleme, kimyasal ürünler, bilgi teknolojileri, metaller ve elektronik endüstrileri gösterilebilir.

Yüzde (%)	2005 - 2009	2010	2011 - 2014
Sektör Grupları			
Gıda ve İçecek	15,4	22,1	23,8
Tekstil ve Konfeksiyon	4,9	3,5	2,9
Ağaç ve ağaç işleri ürünleri	10,2	9,3	9,5
Petrokimyasal, kauçuk ve plastik ürünler	22,1	25,1	22,5
Cam ve metal olmayan mineral ürünler	4,8	4,9	4,4
Demir-Çelik metal ürünler	22,9	20,3	20,4
Elektronik makineler	2,5	2,4	2,4
Radyo, TV ve iletişim araçları	1,1	1,3	1,4

¹² Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Motorlu taşıtlar, aksam ve parçaları	10,9	7,9	8,6
Diğer İmalat (Mobilya dahil)	5,2	3,2	4,1
Total	100	100	100

(Tablo:6) Kaynak: Statistics South Africa

GSYH için katkısı az da olsa istihdam yaratmak ve katma değeri yüksek ürünlerle dış pazara açılmak için imalat sanayi sürekli desteklenmektedir. İmalat sanayinde liberalizasyon ardından yaşanan sürekli gelişme, 2003 yılında yerel para birimi Rand'ın değer kazanması, yaşanan grevler ve enerji krizi sonucunda ihracatçıların rekabetinin azalması nedeniyle kesintiye uğramış; ancak artan iç talep sonucu 2004 yılı ile birlikte imalat sanayi üretimi tekrar artış eğilimi göstermeye başlamıştır.

Demir-çelik, metal ürünler, tekstil sektörü ve elektrikli makineler dış talepte azalma nedeniyle en çok daralma gösteren sektör grupları olmuştur. (Tablo:6)

Otomotiv endüstrisi en önemli sektör grubu olmakla birlikte küresel krizde üretiminde düşüş gözlense de 2008- 2010 yılları arasında Güney Afrika'nın ihraç ettiği araç sayısı sırasıyla 284 bin, 174 bin ve 237 bin adettir.

İmalat sanayinde kapasite kullanım oranı, 2014 yılı birinci çeyrekte % 82,1 seviyesine çıkmıştır. Ancak, 2014 ikinci çeyrekte % 80,6 olarak kaydedilen kapasite kullanım oranının 2013 yılındaki seviyesine ulaşamadığı gözlenmektedir.

3. İnşaat¹³

Güney Afrika Rekabet Komisyonu'nun kararı ve ulaşım ve enerji sektöründeki kamu projelerinde yaşanan gecikmeler sektör açısından temel belirleyici konular olmuştur. Kamu sektörü altyapı yatırım harcamalarında artış yaşanmıştır. Özellikle 2010 Dünya Kupası hazırlıkları esnasında yapılan yanlış uygulamalar sebebiyle sektöre yüklü bir ceza kesilmesinin ardından bu artış, önemli gelişmedir. 2009-2011 yıllarında bu harcamalarda herhangi bir artış yaşanmazken, 2011-2013 yılları arasında % 11,7 oranında artış gerçekleşmiştir. Ulusal Kalkınma Planı çerçevesinde öncelikle kamu altyapı yatırımları olmak üzere inşaat sektörü ve müteahhitlik teşvik edilmektedir.

Konut sektöründe ise 2006 yılından itibaren küçülme yaşanmıştır. Kredi sınırlandırmaları ve ülke ekonomisindeki genel durgunluğun etkili olduğu, kalifiye işçi bulunmasında yaşanan sorunlar, inşaat malzemesi arzındaki yetersizlikler ve ödemelerdeki gecikmeler tabloyu oluşturan olumsuz faktörlerdir. 2010 Dünya Kupası bu sektör grubunu pozitif yönde etkilemiş ve sektörel canlılık ile ülke altyapısı modernleşmiştir. 2010 yılındaki bu artış ardından tekrar düşme eğilimi göstermeye başlayan sektör için yükselme trendine girmesi hedeflenmektedir. Bu sebeple Ulusal kalkınma planında GSYH'nin % 7'si oranında altyapı yatırımları yapılması öngörülmektedir. Ayrıca Güney Afrika'da İnşaat Sektörü Geliştirme Kurulu, sektörün kapasite artışının sağlanmasını hedeflemektedir.

¹³ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Politik istikrarsızlık, durgunluk öncesi dönem ve olumsuz göstergeler sebebiyle yapılacak altyapı harcamalarının uzun dönemlere yayılması söz konusu olsa da son yıllarını oldukça kötü geçiren sektör bu süreçte toparlanabilir.

Kamu ihalelerine girmek isteyen firmaların İnşaat Endüstrisi Geliştirme Kurulu'na "İnşaat Sanayii Geliştirme Kurulu" tescil olmaları zorunludur. Kurul yalnızca firmaları değil projeleri de tescil etmektedir. 20.000 doların üstü kamu projeleri ile 1 milyon doların üstü özel sektör projelerinin de tescili zorunludur. Kurul müteahhitlik firmalarını aşağıda yer alan tabloda özetlendiği şekilde sınıflandırmaktadır.

Güney Afrika ülkemizdeki inşaat firmalarının yöneldiği ülkelerden birisi olmamıştır. Bu durumun nedenleri ise mesafenin uzunluğu ve ülkenin bu konudaki muhafazakar yapısı olarak gösterilmektedir. Bu tutum, diğer yabancı firmaların da Güney Afrika'da faaliyet göstermelerini engellemektedir. Bununla birlikte sektörün küçülmesi, işçi işveren ilişkileri ve uzun süren grevler, yolsuzluk, kalifiye işgücü bulma güçlüğü, olumsuz rekabet ortamı, düşük karlılık oranı yerel firmalar için de olumsuz engellerdir. Ulusal Kalkınma Programı bu durumu değiştirmek amaçlı önemli altyapı projeleri ve artan konut açığını dikkate alarak bir müteahhitlik pazarının güçlenmesini amaçlamaktadır.

Güney Afrika'nın en önemli 10 müteahhitlik şirketi aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

Murray Roberts	Stefanutti Stocks
WBHO	Basil Read
Aveng	Calgro
Group Five	Esorfranki
Raubex	Protech

"İnşaat sektörüyle ilgili ihale duyuruları, müteahhitlik şirketleri ile ilgili kayıtlar, sektöre ilişkin mevzuat ve diğer bilgilere İnşaat Sektörü Geliştirme Kurulu (CIDB)'nin www.cidb.org.za web adresinden ulaşılabilmektedir."¹⁴

4. Ulaşım Telekomünikasyon ve Medya¹⁵

Güney Afrika, okyanuslara olan kıyıları ve kıtadaki en uzun yol ağına sahip olması sebebiyle pek çok ülkenin dış ticaret için ulaşım altyapısını kullandığı bir ülkedir. Ulaştırma Bakanlığı birçok kuruluşa farklı faaliyetler için yetki vermiştir. Bunlar karayolları, denizyolları ve hava ulaşımı ile ilgilenen farklı kuruluşlar olup sırasıyla South African National Roads Agency Ltd. (SANRAL), South African Maritime Safety Authority (SAMSA), South African Civil Aviation Authority (SACAA)'dır. Bununla birlikte gümrük kontrolleri için Cross-Border Road Transport Agency (CBRTA) adlı bir kuruluş da bulunmaktadır.

¹⁴ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

¹⁵ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Ülkede özellikle önemli yerleşim merkezlerini birbirine bağlayan karayolları birinci sınıf bir kaliteye ve çok iyi bir altyapıya sahiptir; ancak toplumsal yapı sebebiyle siyahların yaşadığı kasabalar için yapılan tali yollar ve demiryolları yetersiz ve bakımsız kalmıştır. Ülke içindeki lojistik faaliyetlerin %75'i karayolları üzerinden gerçekleştirilmektedir.

Havayolları alanında ise ülkenin en büyük havayolu şirketi Güney Afrika Havayolları oldukça aktiftir. Havaalanlarında yarı-özel kuruluş olan The Airports Company of South Africa (ACSA) Güney Afrika'daki en önemli havaalanlarının işletmesi ve idaresinden sorumlu kuruluştur. Ülkedeki üç önemli havaalanı OR Tambo (Johannesburg), Cape Town ve Durban (King Shaka) havaalanlarıdır.

Demiryolundan sorumlu olan ve demiryolu nakliyesini, ulaşımını sağlayan kuruluş Transnet Demiryolu Taşımacılığı'dır. Bu demiryolu adeta bir anadamar niteliği görüp limanlardan iç bölgelere taşımacılık yapmaktadır. Bombela Konsorsiyumu tarafından planlanıp hayata geçirilen Gautrain Hızlı Tren Projesi havalimanlarının birbirine bağlanmasını sağlamıştır. Elektrikle çalışan tren 2009'da ilk test sürüşünü yapmıştır. Bu şekilde 2010 Dünya Kupası için projenin ilk ayağının açılması sağlanmıştır.

Deniz ulaşımı Güney Afrika'nın coğrafi olarak avantajlı olduğu bir konudur. Toplam 2.954 km deniz kıyısına sahip Güney Afrika için limanlar, önemli ticaret noktalarıdır. Limanlar hem buldukları kentlerin gelişimini hem de ülkenin lojistik bakımdan ayrıcalıklı olmasını sağlar. Ülkedeki toplam ihracatın %98'i deniz yolu ile yapılmakta; iç bölgelere dağıtım, limanlardan gerçekleşmektedir. Sekiz ticari limanın kontrolü ve işletmesi Transnet şirketine bağlı Transnet Ulusal Limanlar İdaresi-NPA tarafından yapılmaktadır.¹⁶

Güney Afrika, dünyada telekomünikasyon hizmetlerinin en pahalı olduğu ülkelerden birisidir. Ülkede internet erişimi hızla artmasına rağmen hizmet veren firmanın tekel olması sebebiyle internet erişim ücretleri, telefon tarifeleri oldukça yüksek ve altyapı yetersizdir. Sektördeki bu tekel durumu halkı cep telefonuna yönlendirmiştir bu sebeple cep telefonu kullanıcısı oldukça fazladır.

Ülkede yazılı basın, nüfusun yarısı tarafından kullanılmakta ve haftalık, günlük gazeteler olduğu gibi dergiler de belirli sıklıkla yayınlanmaktadır. Televizyon yayını da İngilizce ve ülke içindeki diğer resmi dillerde yapılmaktadır. Times Media Group, Independent News & Media Limited, Associated Magazines, Media 24 ve Caxton Publishers & Printers Limited Güney Afrika'daki önemli medya kuruluşlarıdır.

5. Hizmetler Sektörü¹⁷

Sektörü Finansal hizmetler ve turizm hizmetleri olarak ayırmamız inceleme açısından uygun olacaktır

a) Finansal Hizmetler Sektörü: Ülkede bulunan dört büyük banka bankacılık sektör varlıklarının yaklaşık % 84'ünü oluşturmaktadır. Bu bankalar: Standard Bank (% 31), ABSA

¹⁶ National Infrastructure Plan, <http://www.gov.za/>, (ET: 26/06/2015)

¹⁷ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

(%26), FNB (%23) ve Nedbank (%20)'dir. Bankalar Güney Afrika Merkez Bankası otoritesi ve denetimi altında faaliyet göstermektedir. Varlıklar 2012 yılında % 6,9 oranında büyüme gösterirken, yükümlülükler %6,3 büyümüştür.

“Yükümlülükler içinde kredi ve avanslar % 73,7 ile yer alırken kıymetli kağıtlar ve türev piyasa araçları kaynaklı varlıklar kalan yükümlülükleri oluşturmaktadır. Krediler içinde ise en büyük pay % 30,3 ile konut kredileridir. Banka yükümlülüklerin % 85,9'u mevduat, %8'i türev piyasa araçları kaynaklı yükümlülüklerdir. Bankacılık sektörünün özkaynak yapısına bakıldığında özkaynağın % 93,9'luk bölümünün sermaye ve dağıtılmamış kardan oluştuğu görülmektedir. Bankacılık sektörü karlılığı 31 Aralık 2012 tarihi itibarıyla 9,2 milyar Rand (2012 yılı ortalama kuru olan 8,2 dikkate alındığından 1,1 milyar ABD Doları) tutarında gerçekleşmiştir.”¹⁸

Güney Afrika Cumhuriyeti, gelişmekte olan ülkeler arasında yer alsa da bankacılık sistemi sağlam hukuki temellere dayanmaktadır. Finansal kurumlar devlet tarafından gözetim ve denetim altında tutulur. Güney Afrika Cumhuriyeti denetleme ve raporlama standartlarının gücü, şirket yönetimlerinin etkinliği, hisse senedi piyasası ve hukuki haklar konusunda birinci sırada seçilmiştir.

Yerleşik olmayıp şube ve temsilciliklere sahip bankalar olduğu gibi yerleşik bankalar da faaliyet halindedir. Bankalar yerli sermaye çoğunluğu faaliyet gösterenler, yabancı sermaye çoğunluğu faaliyet gösterenler ve ortaklıkla kurulanlar olarak ayrılırlar. Yerli sermaye çoğunluğu ile faaliyet gösteren 10; yabancı sermaye çoğunluğu ile faaliyet gösteren 6 firma vardır. Ortaklık bankaları da Finbond Mutual Bank, GBS Mutual Bank, VBS Mutual Bank olmak üzere üç tanedir. Bankacılık sektöründeki yerli sermaye payı % 26,5 düzeyinde, % 30,4 oranında sermaye ise azınlık hissedarlarına aittir. Azınlık hissesine sahip olanlar ile yerli ya da yabancı yatırımcılardan % 1'den az oranda hisse sahibi olanlar ifade edilmektedir.

Yabancı ortaklıklardaki en önemli pay finans sektöründe faaliyet gösteren dünyada önde gelen kurumlardan olan Barclays'ın hisseleridir. Barclays'ın bu girşimiyle birlikte ABSA VE Barclays Afrika ülkelerinde ortak hareket etmeye başlamıştır. Standard Bank ise faaliyetlerini Sahra Altı Afrika, Brezilya, Çin, Hong Kong, Japonya, Singapur, BAE, İngiltere ve ABD'de temsilcilikler aracılığıyla yürütmektedir. 2000 yılında bölge faaliyetleri için İstanbul'da da temsilcilik açan banka 2006-2007 döneminde faaliyetini sonlandırmıştır. Türkiye'de Unlu&Co isimli danışmanlık firmasında azınlık hisseleri vardır ve bölge faaliyetleri için bu firma ile çalışmaktadır.

b) Turizm: Güney Afrika Cumhuriyeti liberalizasyon ile birlikte turizm konusunda da faaliyete başlamıştır. Coğrafi özelliklerinin elverişliliği ve kültürel çeşitliliği bu konuda ülke için avantaj oluşturmaktadır. Kıta içerisinde en çok turist çeken bölge Güney Afrika Cumhuriyeti olduğu için büyüme konusunda turizmden yararlanma amacı oluşmuştur. Turizm sektörü, 1 milyon kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Hükümetin hedefi ise bu sayıyı arttırmak ve turizmin GSYH içindeki payını %8 dolaylarından %14'e çıkarmaktır.

¹⁸ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

İstatistiklere göre ülke en fazla Aralık ayında ziyaret edilmektedir. Turistlerin büyük bir çoğunluğunu yaklaşık 6,5 milyon ile SADC ülke vatandaşları oluştururken (% 70,2), diğer turistler deniz aşırı ülkelerden gelen ziyaretçiler % 27,3, diğer Afrika ülkelerinden gelenler % 2,3 ve bilgi edinilmemiş olanlar % 0,3 olarak ayrıldığı hesaplanmıştır.

Güney Afrika'ya gerçekleştirilen ziyaretlerin %90,4'ü turizm amaçlı olup İngiltere bu payın %17,5'ini oluşturmaktadır. Diğer ülkelerin turistik amaçlı ziyaretleri %13 Almanya, %10,6 Çin, %5,3 Fransa şeklinde takip etmektedir. ¹⁹

6. Enerji Sektörü²⁰

Zengin kömür yatakları sebebiyle elektrik enerjisi Güney Afrika için maliyeti en düşük enerjidir. Güney Afrika, tüketimi haricinde dünyadaki en büyük kömür ihracatçılarından. Ülkede kömür madenciliği pazarını elinde tutan üç firma bulunmaktadır. Bunlar Ingwe, Anglo Coal ve Sasol'dur. Sasol kömürden petrol edebilme alanında dünya lideridir.

Elektrik enerjisinin %93'ü kömür, %5'i nükleer, %2'si ise su ve petrol gibi kaynaklardan sağlanmaktadır. 1923 yılında kurulan ESKOM, Afrika kıtasının elektrik ihtiyacının büyük kısmını karşılamaktadır. Ülkede 35.200 MW net kapasite ile çalışan on üç adet kömüre dayalı enerji santrali, 1.840 MW kapasiteye sahip bir nükleer enerji santrali, altı adet hidroelektrik santrali (661 MW kapasiteli) ve iki gaz türbin santrali (342 MW kapasiteli) bulunmaktadır.

Ülke ekonomisindeki yapısal reform ile birlikte elektrik enerjisine daha fazla ihtiyaç duyulmuş ve ülke elektrik talebi karşısında yetersiz kalmıştır. Bu sebeple sık sık elektrik kesintileri yaşanmaktadır. ESKOM bir rapor hazırlamış ve bu kesintileri periyodik bir takvime bağlamıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti petrol yatakları bakımında dezavantajlı bir ülkedir. Petrol ithalatçısı olmasına rağmen ülkede dört büyük petrol rafinerisi bulunmaktadır. BP, Shell, Caltex (Chevron Texaco), Engen ve Total Güney ülkede petrol piyasasına hakim olan çokuluslu şirketler konumundadır.

7. Doğal Kaynaklar Sektörü²¹

Güney Afrika Maden Rezervleri (2011)				
Ürün	Birim	Rezervler	%	Dünya sıralaması
Altın	Ton	6.000	11,8	2
Alüminyum silikat	Megaton	51	n/a	n/a
Antimon	Kiloton	21	1,2	5
Bakır	Megaton	11	1,6	9
Çinko metal	Megaton	14	3,3	8
Demir cevheri	Megaton	650	0,7	10
Flourspar	Megaton	41	17	1
Fosfat	Megaton	1.500	2,1	5
Kömür	Megaton	30.408	3,5	8

¹⁹ National Department of Tourism Republic of South Africa, <http://www.tourism.gov.za/>, (ET:26/06/2015)

²⁰ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

²¹ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Krom cevheri	Megaton	3.500	85	1
Kurşun	Kiloton	300	2,1	14
Manganez cevheri	Megaton	150	23,8	2
Platin grubu metaller	Ton	63.000	95,5	1
Nikel	Megaton	3,50	4,6	7
Titanyum	Megaton	71,3	10,3	4
Uranyum	Kiloton	295	5,5	5
Vanadyum	Kiloton	3.640	26	2
Vermikülit	Megaton	14	40	2
Zirkonyum	Megaton	14	25	2

(Tablo:7) Kaynak: Minerals Bureau

Tablodan da görüldüğü gibi Güney Afrika birçok madeni bulundurma bakımından dünya sıralamasında önlere yer almaktadır. Bu zenginlik ülkenin maden talebini karşılamasının yanı sıra maden alanında ülkeyi ihracatçı konumuna getirmektedir. Sektör, ülke ekonomisinin itici gücü ve ihracat gelirlerinin temel kaynağıdır. Milli ekonomiye en büyük katkısı olan sektördür. 2012 yılında GDP'nin % 17'sini karşıladığı tahmin edilmektedir.

Platinyum, alüminyum silikat, ferrokrom, krom cevheri, manganez cevheri, ferromanganez, vanadyum, antimon, zirkonyum ve vermikülit madenlerinde dünyanın en büyük ihracatçı ülkesi konumundadır. Kömür ve titanyum rezervleri bakımından birinci sırada olmasa da bu kaynakları da ihraç eden ülke konumundadır. Altın konusunda ise dünyadaki payı giderek azalmış ve en büyük altın üreticisi sıfatını Çin'e bırakmıştır. Güney Afrika bu gelişmeler sonucu altın üretimi ve ihracı yerine platine yönelmiştir.

Güney Afrika'nın Maden Üretimi ve İhracatı 2011

Ürün	Birim	Üretim	İhracat	Sıralama
Altın	1000 kg	195,5	175,4	6
Antimon	Kiloton	3.239		2
Bakır	Kiloton	89	26	10
Çinko	Kiloton	37	7	26
Demir cevheri	Megaton	58	52	6
Fosfat	kt	2.577	1.90	12
Gümüş	1000 kg	79	78	20
Kömür	Megaton	253	69	6
Kurşun	Kiloton	54	50	12
Manganez cevheri	Kiloton	8.652	6.773	2
Nikel	Kiloton	42,4	26	10
Platin grubu metaller	1000 kg	290	244	1
Uranyum	1000 kg	582		11
Vermikülit	Kiloton	165	162	1

(Tablo:8) Kaynak: Department of Minerals and Energy

Toplam yatırımlar içinde madencilik sektörü yatırımı %12 yer tutarken sadece özel sektöre bakıldığında bu oran %20'dir.

Ülke ekonomisinin lokomotifi olan madencilik sektörünün milli gelirdeki payı son yıllarda gerilemeye başlamış ve buna bağlı olarak istihdam edilen çalışan sayısı azaltılmıştır. 2009 yılı itibariyle madencilik sektörünün GSYH'ye katkısı % 9,7; 2011 yılında ise % 8,3 olarak gerçekleşmiştir.

II. GÜNEY AFRİKA’NIN EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Güney Afrika Cumhuriyeti, 90’lı yıllardaki dönüşümünün ardından özellikle Afrika ülkeleriyle ikili olarak ve uluslararası sahada aktif rol almaya başlamıştır. Ülkenin bu anlamda içinde bulunduğu kuruluş ve topluluklara bakacak olursak zengin bir liste görürüz.

Öncelikle demokratik seçimlerin yapıldığı 1994 yılından sonra ülke, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na kabul edilmiştir. İngiliz Uluslar Topluluğu’na, Güney Afrika Kalkınma Topluluğu ile Afrika Birliği’ne katılmıştır. 95 yılında Devlet Ticaret Örgütü’ne üye olmuştur. Serbest ticaret anlaşmaları imzalamış, Gümrük Birliği kapsamına girmiştir. AB ülkeleri ve Güney Afrika arasındaki ticaretin %90’ını Ticaret, Kalkınma ve İşbirliği Anlaşması liberalize etmiştir.²²

Güney Afrika Cumhuriyeti, ekonomileri hızla büyüyen ülkeler tarafından oluşturulan BRIC’e (Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin) 2010 yılında katılmış ve dış politikasında da önemli bir atak yapmıştır. Güney Afrika’nın katılmasıyla adı BRICS olan toplulukta, üye ülkeler arasında yakın ekonomik ilişkiler kurulması için çaba gösterilmektedir. Bunun yanında söz konusu ülkenin kıtadaki diğer ülkelerle oluşturduğu ilişkilerin çerçevesini oluşturan programlar NEPAD (Afrika’nın Kalkınması için Yeni Ortaklık - New Partnership for Africa’s Development) tarafından ortaya konmaktadır. NEPAD’ın hedefi Afrika’da sosyal adaletsizliğin azaltılması, sürdürülebilir ekonomik büyümeye paralel nitelik değişimleri ve kıtada bütünleştirici bir Afrika Birliği’dir.²³

SADC-Güney Afrika Kalkınma Topluluğu ise bölgesel kalkınma amaçlı kurulmuş olup 14 Afrika ülkesi üyeliği barındırmaktadır. Brezilya, Arjantin, Uruguay, Paraguay, Venezuela tarafından oluşturulan “MERCOSUR” ülke bloğu ile Tercihli Ticaret Anlaşması imzalanmıştır.

Ödemeler Dengesini ülkenin dış ticaret konusunda özeti olarak düşünebiliriz. (Tablo:9):

	Ödemeler Dengesi					
	Milyon Rand					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
CARİ İŞLEMLER HESABI	-161.675	-97.062	-74.958	-68.090	- 164.548	-197.179
İhracat, fob	655.759	503.656	565.860	714.466	743.811	853.715
Altın ihracatı	48.534	52.776	59.499	75.298	71.050	63.887
İthalat, fob	-739.852	-554.161	-598.151	-742.679	-854.439	991.186

²² Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

²³ Economic Development Department Republic of South Africa, <http://www.economic.gov.za/>, (ET:26/06/2015)

Hizmet gelirleri	105.352	100.760	102.362	107.825	124.332	64.441
Hizmet giderleri	-138.684	-124.147	-134.843	-142.230	-145.006	-158.356
Yatırım gelirleri	48.254	34.075	34.099	38.118	48.501	64.441
Yatırım giderleri	-122.129	-87.593	-87.022	-104.689	-121.428	135.765
Cari transferler	-18.909	-22.428	-16.762	-14.119	-31.369	-30.666
FİNANS HESABI	96.139	113.219	69.810	77.365	175.065	138.358
Doğrudan yatırım	100.291	35.708	9.547	46.778	12.900	24.795
Yükümlülükler	74.403	45.465	8.993	42.168	37.428	79.055
Varlıklar	25.888	-9.757	554	4.610	-24.528	-54.260
Portföy yatırımı	-134.865	93.764	74.502	2.502	54.477	59.423
Yükümlülükler	-71.540	107.234	107.876	46.976	95.039	70.935
Varlıklar	-63.325	-13.470	-33.374	-44.474	-40.562	-11.512
Diğer yatırımlar	130.713	-16.253	-14.239	28.085	107.688	54.320
Yükümlülükler	47.730	-39.956	7.899	31.696	66.828	49.799
Varlıklar	82.983	23.703	-22.138	-3.611	40.860	4.501
Net Hata ve Noksan	91.934	664	36.229	53.883	-1.801	63.056
GENEL DENGE	26.066	17.037	31.306	9.275	9.517	-58.821

(Tablo:9) Kaynak: South African Reserve Bank

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları²⁴

Doğrudan yatırımları etkileyen en önemli faktörlerden biri de 2013-2014 yıllarında yaşanan sorunların uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirip ülkenin kredi notunu düşürmeleridir; ancak ülke, kıtada hala Nijerya'dan sonra en çok doğrudan yatırım çeken ülke konumunda bulunmaktadır.(Tablo:10) Ülkedeki yabancı yatırımların yarısı İngiltere tarafından yapılmaktadır.

Bölge/Ülke	Doğrudan Yabancı Sermaye Girişi		
	2011	2012	2013
Dünya	1.700	1.330	1.452
Gelişme yolundaki ülkeler	725	729	778
Afrika ülkeleri	48	55	57
Güney Afrika ülkeleri	7,6	6,7	13,1
Güney Afrika Cumhuriyeti	4,2	4,6	8,2

(Tablo:10) Kaynak: UNCTAD World Investment Report 2014

Ülkede yaşanan güvenlik sorunu, kambiyo kontrolü ve kalifiye insan gücü eksikliği ülkedeki yabancı yatırımlar için en önemli engellerdir. Son yıllarda ülkeye giren para reel sektörden çok finansal sektöre yönelmiştir.(Tablo:11) Johannesburg Borsası'nın sürekli yükselen grafiği bu durumun en önemli sebebidir.

	31 Aralık 2012	31 Aralık 2013	31 Mart 2014	30 Haziran 2014
Doğrudan Yatırımlar	1.390	1.596	1.661	1.719

²⁴Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Portfolio Yatırımları	1.729	2.089	2.162	2.322
Diğer	415	502	537	538
Toplam	3.534	4.187	4.360	4.579
Rand/Dolar Paritesi	8.5	10.5	10.6	10.6

(Tablo:11) Kaynak: South African Reserve Bank

Güney Afrika'nın yurtdışına yaptığı yatırımlara bakacak olursak, en çok yatırımın önce Lüksemburg daha sonra İngiltere'ye yapıldığını görürüz.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Doğrudan Yatırımları	
Ülkeler	Milyon Dolar
Lüksemburg	14.0624
İngiltere	7.887
Mauritius	5.850
ABD	4.114
Avustralya	2.607
İlk 5 Ülke Toplamı	41.970
	81.041

(Tablo:12) Kaynak: South African Reserve Bank, Quarterly Bulletin

A.DIŞ TİCARET²⁵

Dış ticaret ülkenin milli gelirinin %60'ını oluşturmaktadır. Geçtiğimiz altı senenin verilerine göre cari işlemler dengesi, Güney Afrika aleyhine bozulmuştur.(Tablo:3)

Güney Afrika 1994'da yaşanan seçim ile birlikte yaşanan değişimle dış ticarete açılım yaşamış ve dış ticaret önündeki engelleri kaldırmaya başlamıştır. İhracatın artışını sağlamak için gerekli olan bu hamle, ülke yapısı ve dünyadaki ekonomik durum sebebiyle ithalatın ihracattan fazla artmasına sebep olmuş ve cari işlemler dengesi yıllar içerisinde açık vermiştir.

Ülke ekonomisinde kalkınma amaçlı olarak sanayiye ağırlık verilmesi kararı alınmasının ardından imalat sanayi sektörü GSYİH içindeki payını artırırken birincil sektörlerin payı genel olarak azalmıştır. Üretim yapısına paralel olarak Güney Afrika ihracatının da yapısı değişmiş, imalat ürünlerinin ihracat içindeki payı artmıştır; ancak birincil sektörlerden olan madencilik ürünleri ihracatı eski performansını sürdürmektedir. Ülkenin önemli pay teşkil eden ithalat kalemleri temel olarak makineler, petrol ürünleri, motorlu kara taşıtları ve otomobil yedek parçaları olarak sıralanabilmektedir.²⁶

En çok ihracat yapılan ülkeler sıralamasında ilk sıralarda G7 ülkeleri yer almakta bu ülkelerin ardından Hindistan, İsviçre, Hollanda ve Mozambik gelmektedir. Ülkenin son yıllarda Çin ile ticaretini geliştirmesi neticesinde, 2008 yılı sıralamasında 3. sırada yer alan Çin, Japonya ile yer değiştirmiştir.

²⁵ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

En fazla ithalat yapılan ülkeler sıralamasında ise Çin, Almanya, Suudi Arabistan, ABD ve Hindistan olup bu ülkeleri sırasıyla Japonya, Nijerya ve İngiltere takip etmektedir.

2013 yılında dış ticaretin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, ihracatta Asya ülkeleri (% 35,5) ilk sırada, Afrika ülkeleri (% 28) ikinci, Avrupa ülkeleri ise (% 21,5) üçüncü sırada bulunmaktadır.

1. Dış Ticaret Mevzuatı

International Trade Administration Commission (Uluslararası Dış Ticaret Yönetim Komisyonu), Güney Afrika için dış ticaret politikalarının belirlenmesi konusunda yetkilidir. Komisyon gümrük tarifelerinin belirlenmesi, anti-damping, gümrük vergileri ve koruma önlemlerinin uygulanması, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından belirlenen ihracatı ve ithalatı koruma önlemlerine konu olan ürünler için gerekli izinlerin verilmesi konularında yetkilendirilmiştir. Gümrük tarifelerinin ITAC tarafından belirlenmesinin yanı sıra komisyon ihracatçıların, ithalatçıların ve dış ticarete dayalı üretim yapan üreticilerin talep ve tavsiyelerini değerlendirmeye açıktır.

Ticaret ve Sanayi Bakanlığı 2002 tarihli uluslararası dış ticarete ilişkin yasayla bazı ürünlerin ithalatının ve ihracatının kontrol önlemlerine tabi tutulmasını zorunlu kılmaktadır. Ülkeye ithal edilecek olan balık ve balık türevleri, adi metaller, petrol ürünleri ve lastikler, ateşli silahlar ve mühimmatlar, adi metaller, radyoaktif kimyasallar, çeşitli kimyasallar gibi ürünler olmak üzere 208 farklı ürün ve yanı sıra kullanılmış (ikinci el ya da hurda) materyallerin girişi ithalatı kontrol önlemlerinden geçmek zorundadır.

Bununla birlikte ihracat için de bir dizi kontrol önlemleri mevcut olup; ihracat kontrollerinde genellikle doğal kaynak korumaya yönelik bir politika izlenmektedir. Kontrole tabi ürünler ormancılık, madencilik, sınai ürünler, motorlu araçlar, sağlık ve mineral yakıtlar olarak kısaltılabilir.

Sektörlere göre gümrük vergileri değişebilmektedir; ancak tercihli anlaşmalar dışarıda tutulduğunda ortalama gümrük vergisi %19'dur. Tarım ürünleri için ortalama gümrük vergisi % 40,4 sanayi ürünleri için % 15,7'dir. Ülkemiz için ise rekabet avantajına sahip olduğu pek çok üründe gümrük vergileri % 20 ila % 40 arasında dalgalanmaktadır.

2. İthalatta Alınan Tarife Dışı Vergiler²⁷

Gümrük tarifelerinden hariç olarak ithalatta %14 KDV uygulaması yapılmaktadır. İthal ürünlerin hepsi bu vergi uygulamasına tabi olsa da yerleşik tüccarlar, yeniden satışı yapılacak ya da artı değer yaratılıp satılacak ürün için KDV iadesinden faydalanabilmektedir.

Özel tüketim vergisi ise tütün, tütün oranları ve petrol ürünlerinden alınmakta, alkollü içkilerde fiyata göre sabit oranda vergi alınmaktadır. Ayrıca %5-%7 arası özel tüketim vergisi uygulanan ithal ürünler de bulunmaktadır.

²⁷ Tax, <http://www.gov.za/>, (ET:26/06/2015)

3. Tarife Dışı Engeller

Güney Afrika Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Resmi Gazete’de yayımlayarak bazı ürünler veya ürün gruplarının ülkeye ithalatını, ITAC tarafından düzenlenen izin belgelerine göre kontrol edebilmekte ve sınırlayabilmektedir. İthalatı kontrole tabi ürünler için ITAC tarafından düzenlenecek ithal izin belgesi gerekmekte, bu çerçevede özellikle yerel üreticileri korumak amacıyla birçok kullanılmış eşyanın ithalatı bir nevi ‘de facto’ olarak yasaklanmaktadır. Kalite standartlarına tabi ürünler için kısıtlama, insan sağlığını korumak ve araçlardaki güvenliği artırmak amacıyla üretim kalitesinin denetlenmesini amaçlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen tarife dışı önlemlerin yanı sıra, limanlardaki yoğunluk ve tıkanıklık, fatura fiyatlarının üzerinde tespit edilen gümrük değeri, malların çalınması, ithalat izinleri, anti-damping önlemleri, telif haklarının ihlali ve yetersiz bürokrasi sıklıkla şikayet konusu olan tarife dışı engellerdir.

4. Standartlar

Ülkede üretilen, ihraç ya da ithal edilen mallar için standartları oluşturan kuruluşlar vardır:

Standartları belirleyen ve ürünleri test eden kuruluş SABS (South African Bureau of Standards)’tır. İthalatçı firmalar üzerine kuruluş ürünleri test edebilmektedir.

Zorunlu sertifikasyon gerektiren ürünleri belirleme işi ise NRCS (National Regulator for Compulsory Certification) tarafından yapılmaktadır.

5. Anti-Damping Uygulamaları

Anti-damping yerleşik üreticiyi mağdur etmemek adına uygulanan bir vergi çeşididir. İthal edilen ürünün fiyatının düşük tutulması halinde iç talep, ithal ürüne yönlenecek ve haksız rekabet oluşacaktır.

Güney Afrika Hükümeti anti-damping uygulamalarına ve telafi edici vergilere ilişkin düzenlemede bulunmuş, 2004 yılında yürürlüğe koymuştur. ITAC tarafından anti-damping ve telafi edici uygulamalar hakkında birçok soruşturma açılmıştır. 2013-2014 döneminde 60’ın üzerinde tarife soruşturması açılmıştır ve sonucunda bazı ürünlerde tarife artışına gidilmiştir. Bunlar arasında ülkemizden ithal edilen ürünler de mevcuttur.

6. Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları²⁸

a) Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU): Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU) Güney Afrika, Botswana, Lesotho, Namibya ve Svaziland arasında imzalanmış Gümrük Birliği Anlaşması’na dayanır. Birlik, 1 Mart 1970 tarihinde yürürlüğe girmiştir. SACU,

²⁸ Numan Hazar, *Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri*, 2 .Baskı, USAK, Ankara. 2011, s.64.

dünyanın en eski gümrük birliği anlaşmasıdır. Temelleri 1910'a dayanır ve 2004'te yapılan değişiklikler ile daha demokratik bir yapı kazanmıştır. Güney Afrika ekonomisi SACU ülkeleri içinde en güçlü ekonomisi olup, SACU'nun toplam GSYH'sinin yaklaşık % 90'ını Güney Afrika ekonomisi oluşturmaktadır. SACU üyesi ülkeler Botsvana hariç olmak üzere ortak para bölgesi üyesidir.

b) Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC): Angola, Botsvana, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Lesotho, Madagaskar, Malavi, Mauritius, Mozambik, Namibya, Svaziland, Tanzania, Zambiya, Zimbabve'nin üyeliği olan bir topluluktur. 1980 yılında kurulan topluluğa Güney Afrika, 1994 yılında üye olmuştur. SADC, ülkeler arasındaki ticaret engelinin kaldırılması ve gümrük birliğini amaç edinirken nihai hedefi yakın tarihte ortak para birimine geçilmesidir. Hedefleri gerçekleştirmek için Güney Afrika, topluluğa üye ülkelere ithalatta uygulanan gümrük vergilerini kısmen kaldırmaktadır.

c) Serbest Ticaret Anlaşmaları ve Tercihli Ticaret Anlaşmaları:

Avrupa Birliği: Güney Afrika ile Avrupa Birliği arasında 11 Ekim 1999 tarihinde imzalanan ve 2000 yılında uygulamaya giren Ticaret, Kalkınma ve İşbirliği Anlaşması uyarınca, Güney Afrika, 12 yıllık süre zarfında AB'nin Güney Afrika'ya ihracatının yaklaşık % 85'ini kapsayan ürünlerde tarifeleri geçiş süresi sonrasında kaldıracak ya da azaltacak, buna mukabil AB ise 10 yıllık süre zarfında Güney Afrika'nın AB'ye ihracatının % 95'ini kapsayan ürünlerde tarifeleri kaldıracak veya azaltacaktır. Güney Afrika ile AB arasındaki söz konusu anlaşma belli tarım ürünlerini kapsamamaktadır. Anlaşmanın liberalizasyon süreci 2012 yılında tamamlanmıştır. AB ile Güney Afrika arasındaki ticarete konu ürünlerin % 90'ını kapsamaktadır. Anlaşmanın yenilenmesi ve genişletilmesi yönünde müzakereler 2014 yılında başlatılmıştır.

Öte yandan, Güney Afrika ve Avrupa Birliği, 2005 yılı Kasım ayında Ticaret, Kalkınma ve İşbirliği Anlaşmasının bir parçası olarak otomotiv ticaretine ilişkin programı tamamlamışlardır. Buna göre, Avrupa Birliği, Güney Afrika'nın otomotiv sektöründe AB'den ithalatında tüm gümrük vergilerini 2010 yılına kadar kaldıracak, buna mukabil Güney Afrika ise otomotiv sektörü ithalatında AB ülkelerine uyguladığı gümrük vergilerini 2012 yılına kadar % 25'den % 18'e indirecektir. Öte yandan, Güney Afrika ve AB, 2006 yılı Kasım ayında, belirli tarife kategorilerinde yer alan otomotiv ürünleri için ekstra tarife indirimlerine gidilmesi konusunda mutabakata varmışlardır.

EFTA: İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre'den oluşan EFTA (The European Free Trade Association) ile Güney Afrika Gümrük Birliği (SACU) arasında 1 Temmuz 2006 tarihinde bir Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzalanmış ve 5 Mayıs 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İki ülke bloğu arasında imzalanan anlaşmanın amacı dış ticarete serbestlik ve gümrük vergisi tarifelerinde düşüştür.

d) İkili Anlaşmalar: Güney Afrika Malavi, Mozambik ve Zimbabve ile ikili ticaret anlaşması imzalamıştır.

e) Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi: Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi ile söz konusu ülke için karşılıksız tarife indirimleri uygulanmaktadır. Türkiye bu sistemi Güney Afrika için uygulamış; ancak Güney Afrika'nın Tercihli Ticaret Anlaşması için adım atmaması sebebiyle Türkiye Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ni terk etmiştir.

f) AGOA: Süreli bir uygulama olup Güney Afrika menşeli ürünler için ABD'ye tavizli giriş imkanı sağlamaktadır. 2015 yılında süresi bitecek anlaşmanın 2030 yılına kadar uzatılması yönünde Güney Afrika'nın girişimleri ABD yönetiminden olumlu cevap almış, nihai karar ABD Temsilciler Meclisi tarafından verilecektir.

7. Güney Afrika Dış Ticaret İstatistikleri

Yıllara göre güney Afrika dış ticaret değerleri:

Değer: 1.000 \$				
Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	Hacim
2007	67.374.838	79.887.927	-12.513.089	147.262.765
2008	77.934.220	88.401.152	-10.466.932	166.335.372
2009	60.854.156	64.035.150	-3.180.994	124.889.306
2010	70.875.625	78.683.028	-7.807.403	149.558.653
2011	96.235.000	98.517.000	-2.282.000	194.752.000
2012	99.335.000	104.165.000	-4.825.000	203.500.000
2013	95.146.000	102.776.000	-7.630.000	197.922.000

(Tablo:13) Kaynak: Güney Afrika Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Eurostat, IMF, EIU

Güney Afrika dış ticaret rakamları incelendiğinde 2010 yılından itibaren kayda değer bir artış yaşanmıştır.(Tablo:13) İhracatta ve ithalatta % 40 civarlarında bir artışın gerçekleşmiştir. Güney Afrika doğal kaynaklar bakımından ihracatçı konumdadır. Dünya Ticaret Örgütü WTO istatistiklerine göre Güney Afrika'nın dünya ihracatı içerisindeki payı % 0,51 dünya ithalatı içerisindeki payı ise % 0,67 olarak kaydedilmiştir.

Başlıca Ünelere Göre Dış Ticaret (İthalatında ve İhracatında İlk 13 Ülke):

Güney Afrika'nın Çin ile ticaret hacmi 40 milyar doları aşmaktadır. AB ise birikmiş hesaplamada en önemli dış ticaret ortağıdır.

2013 yılı için Güney Afrika'nın İhracatında İlk 13 Ülke (Tablo:14):

	Ülke	Değer Milyar Rand	Pay %	Büyüme %
1	Çin	109.360	14	35
2	ABD	65.337	8	6
3	Japonya	52.866	7	19
4	Almanya	41.996	5	11
5	İngiltere	31.683	4	17
6	Hollanda	29.963	4	22
7	Hindistan	28.001	4	-7

8	Mozambik	26.622	3	41
9	Zambiya	24.619	3	23
10	İsviçre	22.544	3	56
11	Zimbabve	22.293	3	18
12	Belçika	17.086	2	14
13	Hong-Kong	13.775	2	18

(Tablo:14) Kaynak; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (DTI), ITAC

2013 yılı için Güney Afrika'nın İthalatında İlk 13 Ülke (Tablo:15):

	Ülke	Değer Milyar Rand	Pay %	Büyüme %
1	Çin	154.529	16	35
2	Almanya	103.240	11	6
3	Suudi Arabistan	77.400	8	19
4	ABD	63.439	7	11
5	Hindistan	51.918	5	17
6	Japonya	39.329	4	22
7	Nijerya	35.000	4	-7
8	İngiltere	32.783	3	41
9	Tayland	26.600	3	23
10	İtalya	25.900	3	56
11	Fransa	22.500	2	18
12	Angola	19.000	2	14
13	Singapur	18.900	2	18

(Tablo:15) Kaynak; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (DTI), ITAC

Ülke Gruplarına Göre Dış Ticaret:

Dış ticaretin dağılımında ikinci önemli gelişme ihracatta Afrika ülkelerinin önem kazanmaya başlamasıdır. 2011 yılından itibaren bölgesel olarak Amerika'yı geride bırakan Afrika ülkeleri 2012 ve 2013 yıllarında ağırlıklarını artırarak Güney Afrika'nın ihracatında Asya'dan sonra ikinci sıraya yerleşmişlerdir.(Tablo:16)

Güney Afrika İhracatının Bölgelere Göre Dağılımı I (Milyon Rand)

	2011		2012		2013	
	Miktar	Pay	Miktar	Pay	Miktar	Pay
Asya	253.535	35,5%	252.012	30,8%	298.227	32,2%
Avrupa	185.378	25,9%	165.438	20,2%	199.244	21,5%
Afrika	106.344	14,9%	230.398	28,1%	264.225	28,5%
Amerika	80.048	11,2%	85.028	10,4%	86.891	9,3%
Diğer	79.755	11,1%	76.489	9,3%	68.358	7,4%
Pasifik	7.079	1%	8.354	0,9%	9.013	1%
Toplam	712.141	100,00%	817.723	100,00%	925.961	100,00%

(Tablo:16) Kaynak: G.A.Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

Güney Afrika İthalatının Bölgelere Göre Dağılımı II (Milyar Rand)

	2011		2012		2013	
	Miktar	Pay	Miktar	Pay	Miktar	Pay
Asya	327.338	44,8%	385.950	45,3%	460.853	46,2%
Avrupa	237.196	32,5%	250.227	25,8%	299.408	30,0%
Amerika	99.608	13,5%	99.814	11,6%	102.058	10,2%
Afrika	57.776	7,8%	101.635	11,8%	116.964	11,6%
Pasifik	13.226	1,7%	13.511	1,5%	15.018	1,5%
Diğer	1.176	0,1%	1.268	0,1%	1.263	0,1%
Toplam	729.027	100,00%	852.401	100,00%	995.868	100,00%

(Tablo:17) Kaynak: G.A.Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

Çin başta olmak üzere Asya ülkeleri, Güney Afrika'nın en önemli ticaret ortağı haline gelmiş bulunmaktadır. BRICS içerisinde de yer alan Güney Afrika'nın siyasi ve ekonomik gelecekteki en önemli ortağı Çin olacaktır. Çin Cumhuriyeti Güney Afrika'yı bölge ülkelerine yönelik merkez olarak kullanmakta ticaretini buradan yönetmektedir.

Dış Ticaretin Sektörel Dağılımı:

İHRACAT	2000-2005		2006-2009		2010-2013	
	Milyar \$	Pay %	Milyar \$	Pay	Milyar\$	Pay %
Mineral Ürünler	222	14,2	354	17,7	688	24,9
Değerli Taşlar	371	23,6	513	25,6	655	23,7
Metaller	264	16,8	348	17,4	380	13,8
Ulaşım Araçları	139	8,9	184	9,2	246	8,9
Makine ve aletler	133	8,5	188	9,4	220	8,0
Toplam	1130	72	1587	79,2	2189	

(Tablo:18) Kaynak: ITAC International Trade Administration Commission of SA Haziran 2014

Güney Afrika'nın ihracat performansı 15 yıldır uygulanan tüm sanayi iyileştirme hamlelerine ve korumacı dış ticaret politikasına rağmen mineral ürünler, değerli taşlar ve metal ihracatının toplam ihracatın % 65'ine yaklaştığı yapıdan kurtulamamaktadır. Ulusal Kalkınma Planı sanayi ürünleri ihracatını artırmayı hedeflemektedir. Tarım ürünleri ihracatı içinde narenciye ve şarap önem arz etmektedir. Toplam ihracat içerisinde tarım ürünlerinin payı ortalama % 4 civarındadır.

İTHALAT	2000-2005		2006-2009		2010-2013	
	Milyar \$	Pay %	Milyar \$	Pay	Milyar\$	Pay %
Makinalar ve Aletler	432	27,1	593	25,8	770	24,7
Mineral Ürünler	228	14,3	489	21,3	687	22,0
Ulaşım Araçları	180	11,3	241	10,5	329	10,6
Kimyasal Ürünler	160	10,0	199	8,6	284	9,1
Oto yedek parça	139	8,7	154	6,7	192	6,2
Toplam	1139	71,5	1676	72,9	2262	

(Tablo:19) Kaynak: ITAC International Trade Administration Commission of SA Haziran 2014

İthalat da ise sermaye malları tüketici ürünleri ve petrol ürünleri en fazla paya sahip ürünlerdir. İthal ikameci politikalar ihracatta başarılı olamasalar da pek çok üründe ithalata bağımlılığı azaltmıştır. 2010-2013 döneminde ana kalemlerin ithalatında ortalama % 15 oranında düşme görülmektedir.(Tablo:19) Tarım ürünleri ithalat içinde önemsiz bir yüzdeye sahip olduğu için dikkate alınmamıştır. Tarımsal anlamda tahıllar dışında kendi kendine yeter bir ülkedir.

III. TÜRKİYE İLE GÜNEY AFRİKA ARASINDA EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER²⁹

2002 yılından itibaren Türkiye ve Güney Afrika arasındaki ticaret hacmi artış göstermiştir. T.C. Ekonomi Bakanlığı tarafından uygulanan *Afrika Ülkeleri ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi* doğrultusunda, bölgede pazar için öncelikli ülke olarak hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda iki ülke arasında dış ticaret hacmi artarken 2008 yılında yaşanan ekonomik kriz ile bu oran düşmüş ve takip eden yıllarda da dalgalı bir grafik izlemiştir. Dış ticaret hacmi 2012 yılında 1,7 milyar dolar 2013 yılında ise 2,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılında bu ülkeden yapılan ithalatımızda gerçekleşen yaklaşık % 40 oranındaki düşmeye paralel olarak dış ticaret hacminde azalma yaşanmıştır.

İki ülke arasındaki dış ticaret dengesinin sürekli olarak Türkiye aleyhine seyrettiği söylenebilmektedir. Açığın en önemli nedeni Güney Afrika'dan yapılan altın ithalatıdır. Türkiye'nin Güney Afrika'dan yaptığı altın ithalatı 2011'de %60 civarlarında seyretmiştir. 2013 yılından itibaren bu oran gittikçe azalmış ve bu durum da dış ticaret hacminde düşüşe sebep olmuştur. Güney Afrika Cumhuriyeti, ülkemizin ihracat yaptığı ülkeler arasında bulunduğu bölgede 1. sırada yer almaktadır. Güney Afrika'ya yönelik ihracatımızın 2013 yılında bir önceki yıla oranla % 62 oranında artarak 382 milyon dolardan 620 milyon dolara çıkmıştır.

Ülkemizin Güney Afrika Cumhuriyeti'nden yaptığı ithalat istatistikleri incelendiğinde; bu ülkeden ithalatımızın 2013 yılında bir önceki yıla oranla % 15 oranında artmıştır. Güney Afrika'dan ithalatımız 2007 ve 2011 yıllarında 2 milyar dolara ulaşmıştır. Güney Afrika'dan ithalatımızın büyük kısmı ham altın ve kömür oluşmaktadır. Güney Afrika, Afrika'da 3. sıradaki ithalat ortağımızdır.

2008 yılından sonra ihracatımızda en önemli payı tek başına işlenmemiş altın oluştururken 2010 yılında işlenmemiş altının ihracattaki payının % 29'a düştüğü göze çarpmaktadır. 2008 yılından sonra Güney Afrika ile ticaret desenimiz değişmiş ve bu ülkeye işlenmemiş altın ihracatı gerçekleştirilmiştir. 2013'te altın ihracatının durması bu durumun dönemselliğini göstermektedir.

Güney Afrika'dan ithal ettiğimiz ürünler: Petrol ürünleri, otomotiv sanayi ürünleri, karayolu ve binek taşıtları, elektrikli makine ve cihazlar, beyaz eşya ürünleri, dokumacılık

²⁹ ²⁹ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

ürünleri; Güney Afrika'dan ihraç ettiğimiz ürünler altın ve taşkömürü başta olmak üzere binek otomobiller, otomotiv yan sanayi ürünleri, filtre-arıtma cihazları, krom cevheri, ferro-manganez, demir-çelik ürünleri, kimyasallar ve sakatat et ürünleridir.

A. TÜRKİYE İLE GÜNEY AFRİKA ARASINDA İKİLİ ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Türkiye ile Güney Afrika arasındaki ekonomik ilişkilerin yasal altyapısını oluşturan anlaşma ve protokoller tarihleriyle birlikte:

Anlaşma	İmza Tarihi	İmza Yeri	Resmi Gazete Tarih - No
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	3 Mart 2005	Pretoria	31.08.2007 - 26629
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	3 Mart 2005	Pretoria	20.11.2006 - 26352
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	23 Haziran 2000	Ankara	01.04.2005 - 25773
Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması	23 Haziran 2000	Ankara	04.11.2000 - 24220
Polis İşbirliği Anlaşması	14 Ekim 2003	Ankara	15.06.2004 - 25493
Kültür, Sanat, Eğitim, Bilim, Teknoloji, Spor, Dinlenme ve Gençlik Alanlarında İşbirliği Anlaşması	14 Ekim 2003	Ankara	22.11.2005 - 26001
Hava Taşımacılığı Anlaşması	23 Ocak 1998	Pretoria	17.04.2004 - 25436
İstişarelere Dair Protokol	23 Haziran 2000	Ankara	07.09.2000 - 24163
Gümrük İdareleri Arasında İşbirliği ve Karşılıklı İdari Yardımlaşma Anlaşması	3 Mart 2005	Pretoria	
KEK 1. Dönem Toplantısı Ortak Bildirisi	1 Nisan 2008	Pretoria	
KEK 2. Dönem Toplantısı Ortak Bildirisi	16 Şubat 2012	Ankara	

(Tablo:20) Kaynak: T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

1. Temas ve Görüşmeler

“...-İlk demokratik serbest seçimler sonrası, iktidarın beyaz azınlığın elinden siyah çoğunluğun eline geçtiği 1994 yılı Mayıs ayından bu yana Türkiye ile Güney Afrika arasında siyasi düzeyde ilk temas, Güney Afrika Dışişleri Bakan Yardımcısı Aziz Pahad'ın Haziran 2000 ayında ülkemize yaptığı ziyaretle kurulmuştur. Bakan Yardımcısı Aziz Pahad'ın özel sektör temsilcilerinden oluşan heyetle birlikte, siyasi istişarelerde bulunmak üzere 22-25 Haziran 2000 tarihlerinde ülkemize gerçekleştirdiği bu ziyaret aynı zamanda 1994 yılında Güney Afrika'da iktidara gelen siyah çoğunluk yönetimiyle ülkemiz arasında siyasi nitelikli ilk üst düzey ziyaret olmuştur.

-Ülkemizin de üyesi bulunduğu, küresel ekonomik gelişmelerin izlenmesi ile uluslararası işbirliğinin artırılmasına yönelik faaliyet gösteren G-20 platformunun, 24-25 Mart 2007 tarihlerinde Pretoria'da düzenlenen toplantısına, ülkemizden Hazine Müsteşarı İbrahim Çanakçı başkanlığında bir heyetle iştirak edilmiştir.

-Türkiye Taşkömürü Kurumu Genel Müdürü Rıfat Dağdelen başkanlığında, Dışişleri Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Türkiye Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü, Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı temsilcilerinden oluşan Türk heyetinin iştirakiyle, Türkiye-Güney Afrika Enerji ve Madencilik Çalışma Grubu II. Dönem Toplantısı 13-16 Mayıs 2007 tarihleri arasında Güney Afrika'da gerçekleştirilmiş ve toplantılar sonucunda bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.

-Türkiye-GAC Karma Ekonomik Komisyonu I. Dönem Toplantısı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Hilmi Güler ve GAC Ticaret ve Sanayi Bakanı Mandisi Mpahlwa'nın eşbaşkanlığında 31 Mart-2 Nisan 2008 tarihlerinde Pretoria'da gerçekleştirilmiştir. Söz konusu KEK Toplantısı vesilesiyle

Güney Afrika'da bulunan Sayın Hilmi Güler, diğer temaslarının yanı sıra GAC Kamu İktisadi Teşekkülleri Bakanı ve GAC Enerji ve Madenler Bakanı ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.

-Devlet Bakanı Sayın Zafer ÇAĞLAYAN'ın başkanlığında yaklaşık 50 Türk firmasından oluşan Ticaret Heyeti 1-5 Kasım 2009 tarihlerinde Güney Afrika'yı ziyaret ederek, muhatapları firmalarla görüşmelerde bulunmuştur. Bu ziyaret esnasında; Devlet Bakanı Sayın Zafer ÇAĞLAYAN ve GAC Ticaret ve Sanayi Bakanı Dr.Rob DAVIES arasında 3 Kasım 2009 tarihinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

-2012 yılının Şubat ayında Türkiye – GAC Karma Ekonomik Komisyonu II. Dönem Toplantısı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Taner YILDIZ eşbaşkanlığında Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

-Son olarak, 3-7 Ekim 2012 tarihleri arasında dönemin Ekonomi Bakanı Sayın Zafer ÇAĞLAYAN başkanlığında bir Ticaret Heyeti Güney Afrika ve Mozambik'e yönelik bir ziyaret gerçekleştirmiştir.³⁰

2. Türkiye ile Güney Afrika Arasında Yatırımlar

Türk firmalar arasında Güney Afrika'da yatırımı olan 22 firmamız tespit edilmiştir. Bu firmalar tarafından gerçekleştirilen yatırım tutarının yaklaşık 500 milyon doları aştığı tahmin edilmektedir. Firmaların toplam istihdamı 4500 kişiyi aşmaktadır. Bu sayı çoğunluk olarak yerel kaynaklı istihdam ile oluşturulmaktadır.

2011 yılında ARÇELİK A.Ş.'nin DEFY'yi satın alması bugüne kadar bir Türk firması tarafından Güney Afrika'da gerçekleştirilen en büyük yatırımdır.

Söz konusu ülkede faaliyette bulunan gerçekleştiren dört Türk firması, battaniye üretimi yapmaktadır.(Sesli Textiles, Ahlesa Blankets, Rainbow Blankets ve Afri-Türk Textiles). Sumo Coal Kömür madenciliği sektöründe faaliyet gösteren bir kamu şirketi (Vakıfbank+ Ankara Belediyesi- BELKO ortaklığı) olarak kurulmuştur; daha sonra özelleştirme kapsamında "Çalışkan Holding+ Tayyip Grup Konsorsiyumu" tarafından satın alınmıştır. Firmanın sermayesi 85 milyon \$ yıllık satış cirosu ise 40 milyon \$ olarak kaydedilmiştir. Bununla birlikte Standard Profil firması Güney Afrika'da bulunan SP Automotive Profile Sealing firmasının 5 milyon \$'lık sermayesinde çoğunluklu payına sahiptir. demir-çelik sektöründe faaliyet gösteren DHT Holding Güney Murray and Roberts'dan Cape Town Iron and Steel Works'ü satın almış ve 50 milyon dolara yakın bir yatırım yapmıştır.

3. Türkiye-Güney Afrika İş Konseyi

"Türkiye-Güney Afrika İş Konseyi 1997 yılında Türkiye ile Güney Afrika arasında ikili iş ilişkilerinin artırılması hedefiyle kurulmuştur. Kurulduğu tarihten bu yana ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yolunda pek çok etkinliğe ev sahipliği yapan Konseyimiz 2010 yılında İstanbul'da Güney Afrika Devlet Başkan Yardımcısı Kgalema Motlanthe'nin katılımı ile düzenlenen Türkiye-Güney Afrika İş Forumuna evsahipliği yapmıştır. 2011 yılında, T.C. Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın Güney Afrika Cumhuriyeti'ne gerçekleştirdiği resmi ziyaret ile eş zamanlı olarak T.C. Ekonomi Bakanı Sayın Zafer Çağlayan'ın katılımıyla ve Bakanlığın koordinasyonunda, TOBB organizasyonu ile DEİK işbirliğinde Johannesburg'a bir ticaret, müteahhitlik ve yatırım heyeti düzenlenmiştir. 2012 yılında ise, T.C. Ekonomi Bakanı Sayın Zafer Çağlayan ve Güney Afrika

³⁰ Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Rob Davies'in katılımlarıyla bir Türkiye-Güney Afrika İş Forumu daha düzenlenmiştir.

Türkiye ile Güney Afrika arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler son yıllarda önemli bir ivme kazanmış olup 2004 yılına kadar 500 milyon doların altında seyreden iki ülke arasındaki ticaret hacmi 1,6 milyar dolar düzeyine ulaşmıştır. Sahraaltı Afrika ülkeleri içinde en fazla ticaret yaptığımız ülke konumunda olan Güney Afrika Cumhuriyeti ile müzakereleri devam eden Serbest Ticaret Anlaşması'nın imzalanmasının bu rakamı çok daha yukarılara çıkartması beklenmektedir. İş Konseyi Serbest Ticaret Anlaşmasının imzalanması yönündeki girişimlerini her platformda sürdürmektedir. Güney Afrika sadece ülke içinde değil aynı zamanda bölgesindeki diğer ülkelerle sağladığı güçlü ulaşım altyapısıyla Sahraaltı Afrika pazarına açılma konusunda avantajlı bir konumdadır. Türkiye-Güney Afrika İş Konseyi olarak amacımız sadece iki ülke arasındaki ilişkilerin arttırılması değil aynı zamanda iki ülke işadamlarının 3. ülkelere yönelik ortak faaliyette bulunmasının zeminini oluşturmaktır.³¹

4.Türkiye-Güney Afrika- Dış Ticaret İstatistikleri

Yıl	İhracat	Değişim %	İthalat	Değişim %	Hacim	Denge
2003	121.528	39	335.713	59	457.240	-214.185
2004	190.113	56	1.006.683	200	1.196.796	-816.569
2005	315.739	66	1.259.978	25	1.575.716	-944.239
2006	598.489	90	1.793.113	42	2.391.601	-1.194.624
2007	653.785	9	2.172.298	21	2.826.083	-1.518.512
2008	1.238.632	89	1.502.492	-31	2.741.124	-263.861
2009	866.732	-30	1.103.313	-27	1.970.045	-236.581
2010	369.235	-57	889.635	-19	1.258.870	-520.400
2011	510.523	38	1.954.586	120	2.465.109	-1.444.063
2012	381.772	-25	1.289.821	-34	1.671.593	-908.049
2013	619.718	62	1.479.338	15	2.099.056	-859.621
2013/10	497.712	54	1.165.895	7	1.663.606	-668.183
2014/10	460.944	-7	719.371	-38	1.180.314	-258.427

(Tablo:21) Kaynak: T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

IV. TİCARİ İLİŞKİLERDE ÖNEMLİ HUSUSLAR³²

A. TİCARİ ENGELLER

Ülkede toplum içindeki adaletsizlik ve etnik ayrışmanın bitirilmesi için hükümet tarafından uygulanan politikalara uyulması gerekmektedir. Öncelikle siyahların da ekonomik hayata katılmasına ilişkin oluşturulan yasada belirtilen yapıya sahip olmayan firmanın rekabet şansı oldukça azalmaktadır. Güney Afrika, canlı hayvan ve hayvansal ürünler ithal ederken bir kontrol dizisine tabi tutmaktadır. Bu ürünler Tarım Bakanlığı izni ile ithal edilebilmektedir. Ayrıca menşe ülkedeki yetkili makamlar tarafından düzenlenen veteriner sağlık sertifikası da gerekmektedir.

³¹ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, www.deik.org.tr, (ET:26/06/2015)

³² Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Örgütlenme yapısı gelişmiş, lojistik bakımdan güçlü olan Güney Afrika pazarına girmek isteyen firmaların öncelikle Avrupalı firmalarla rekabet etmeleri gerekmektedir. Ülkede güvenlik ve telekomünikasyon maliyetleri oldukça yüksektir.

Pazara girmeden iyi bir strateji geliştirilmeli ve bu doğrultuda hareket edilmelidir. Toplumun çift kutuplu ekonomik yapısı sebebiyle hedef kitle doğru seçilmelidir. Bunun yanında Güney Afrika farklı süreçlerden geçmiş ve kendi kültürünü kapalı ortamda geliştirmiş bir ülkedir. Ülkede fiyat esnekliği oldukça düşüktür, tüketim fiyata duyarlı bir yapı sergilemektedir.

Pazar muhafazakar bir özellik gösterir; bu sebeple Pazar araştırmalarına Ar-Ge faaliyetleri de eklenmelidir. Ziyaret öncesi temas edilecek firmalarla ileri tarih için oluşturulacak randevular iş seyahatlerini daha verimli hale getirecektir. Acente, distribütörlük seçimleri dikkatli yapılmalıdır.

1. İthalat Mevzuatı ve Gümrük Vergileri

Ülkenin anlaşmaları çerçevesinde SACU- Güney Afrika Gümrük Birliği çerçevesinde bazı Afrika ülkeleriyle anlaşmaları bulunmaktadır.

ITAC, Güney Afrika'da dış ticaret politikalarından sorumludur ve gümrük tarifeleri ile bununla ilgili izinler konusunda yetkilidir.

İthal edilen gümrük vergisi hesaplamasında, menşe ülkenin fob değeri kullanılır. Günümüzde Güney Afrika Gelirler Servisi tarafından dış ticareti kolaylaştırmak amaçlı tek belge olan ve çok amaçlı bildirge niteliği taşıyan SAD belgesi kullanılmaktadır. Bu şekilde bürokratik işlemlerin azaltılması ve tasarruf hedeflenmektedir.

Gümrük vergileri belli bir ürün grubu hariç parasal değer üzerinden hesaplanacak şekilde düzenlenmiştir. Gümrük ile ilgili diğer bilgilere www.sars.gov.za bağlantısından ulaşılabilir.

2. KDV

Afrika'ya ithalatta% 14 KDV uygulanmaktadır. KDV'ye ek olarak tütün mamulleri, alkollü içkiler ve bazı lüks mallar için özel tüketim vergisi uygulanmaktadır.

3. Standartlar

Güney Afrika Standartlar Bürosu, standartlardan sorumlu yasal kuruluştur. Kalite ve standartların geliştirilmesi için Standartlar Yasası ile hareket etmektedir. Yasaya göre tüketicinin korunması önemli bir özelliktir.

Güney Afrika Standartlar Bürosu, Güney Afrika Akreditasyon sistemi tarafından akredite edilmiştir. Bunun dışında ISO ve IEC üyesidir ve belgelendirme yapabilmektedir. Kurum tarafından ISO, IEC ve CEN standartları izlenmektedir.

B.PAZARLAMA VE HİZMETLER

1. Perakende Piyasası

Güney Afrika'ya ihracat yapmak isteyen ihracatçıların önemsemeleri gereken konu Güney Afrika'da bulunan büyük mağaza zincirleri ve perakendecilerdir. Ekonomik politikaların değişimi ile orta sınıf güçlenmiş, tüketim eğilimi değişmiş ve iç talepte artış yaşanmıştır. Büyük holdinglerin mağaza zincirleri bu durumu fırsata çevirmiş ve önemli bir piyasa gücüne sahip olmuştur.

2. Dağıtım ve Satış Kanalları

Ülke nüfusu, liman şehirlerinde yoğunluk göstermektedir. Dış ticaret için açılan kapı olan kıyıları ve liman şehirleri halkın büyük kesimine istihdam sağlar. Durban, Cape Town ve Port Elizabeth limanları ile Johannesburg havalimanı başlıca dağıtım noktalarıdır.

Johannesburg, borsası ve havalimanı ile en önemli merkezlerdendir. Havalimanının kargo kapasitesi 300.000 tondur. Ülkedeki en büyük ihracat-ithalat taşımacılık terminali Johannesburg Havalimanı'dır.

Durban Limanı, bulunduğu bölgede en donanımlı taşımalık terminaline sahip olup yine bölgenin en önemli ve büyük limanlarından biridir. Limandan yapılacak taşımacılık için lojistik altyapı karayolu ve demiryolu bağlantısı olduğu için uygundur. Yılda yaklaşık 4.000 gemiye hizmet veren terminal, ülke limanlarının toplam taşımalık hizmetlerinin yarısından fazlasını karşılar. Cape Town ise coğrafi konumu sebebiyle avantajlı bir limandır. Cape Town Konteynır Terminali, yılda 3.161 kadar gemiye hizmet vermektedir. Port Elizabeth Konteynır Terminali ise özellikle otomotiv sanayi için hizmet vermektedir.

3. Acente ve Distribütör

Yerleşik olmayan üreticinin satışı ve dağıtımını yapmak için kullanabileceği yöntemlerdir. Acenteler ürün siparişi ile komisyon alarak çalışırken; distribütörler ürünü satın alan, stoklayan ve doğrudan satışını yapan araçlardır.

Seçim yapılırken ulusal ağı geniş araçlar seçilip piyasada rekabet şansı yüksek ve arzı az ürünler ön planda tutulmalıdır. Seçim yapılırken araçların bürokratik işlemleri düzenleyebilecek kapasitede olmasına dikkat edilmelidir. Acenteler, ihracatçıların o ülkedeki vekili olarak da adlandırılmaktadır. Bu sebeple Güney Afrika Cumhuriyeti Sanayi Ticaret Bakanlığına kayıtlı olan yasal bir acente seçilmelidir. Acente komisyonları değişiklik göstermekle birlikte genel olarak %3-%25 arasındadır.

Rekabet düzeyi çok yüksek olan bu pazarda ihracatçıların satış sonrası hizmetlerle de ilgilenmelidir.

4. Satış Teknikleri Satış Sonrası Hizmetler

Muhafazakar bir pazar olan Güney Afrika pazarı için promosyon faaliyetleri ve pazar araştırmaları çok önemlidir. Tanıtım için ülkede yoğun olarak fuar ve promosyonlar tercih edilir. Tanıtımın toplumun geneli tarafından anlaşılabilmesi için dil olarak İngilizce kullanılmaktadır. İnternet hakkında bahsettiğimiz engellerden dolayı sanal satış yüksek oranlarda değilken internet kullanım amacı genel olarak bilgi edinmektir.

Satış sonrası destek hayati önem taşımaktadır. Talebi etkileyen en önemli faktörlerden biri satış sonrası destek ve güvencedir. Geniş bir pazar olması nedeniyle kalite ve satış sonrası hizmetin rekabet unsuru haline gelmesi son derece doğal karşılanmaktadır.

KAYNAKÇA

Department Trade and Industry Republic of South Africa, <http://www.thedti.gov.za/>

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, www.deik.org.tr

Hazar, Numan (2011). Afrika Kuruluşları, Dilek Aydemir, Küreselleşme Sürecinde Afrika ve Türkiye-Afrika İlişkileri, USAK, Ankara.

Dış Ticaret İstatistikleri, ITAC International Trade Administration Commission of SA Haziran 2014

Gender statistics in South Africa, 2011, <http://www.statssa.gov.za>

Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Durum ve Türkiye ile Ticari ve Ekonomik İlişkileri, T.C. Pretoria Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Kasım 2014

Güney Afrika İstatistikleri, beta2.statssa.gov.za

OECD İstatistikleri, <http://www.oecd.org>

South Africa ‘Two-Thirds Urbanised’(2013), <http://www.southafrica.info>

South African Government, <http://www.gov.za>

T.C. Ekonomi Bakanlığı Güney Afrika Cumhuriyeti Genel Bilgiler, Ekonomi Bakanlığı, <http://www.ekonomi.gov.tr>